

Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος (1867-1922)

Ο Χρυσόστομος (Καλαφάτης) γεννήθηκε το 1867 στην Τρίγλια της Βιθυνίας, στην Προποντίδα. Ήταν γιος του Νικολάου Καλαφάτη και της Καλλιόπης Λεμωνίδου, οι οποίοι απέκτησαν συνολικά 8 παιδιά, 4 αγόρια και 4 κορίτσια.

Ο πατέρας του ήταν νομομαθής και αντιπροσώπευε συμπολίτες του ενώπιον των τουρκικών δικαστηρίων. Επίσης, αναμιγνυόταν στα κοινά και εκλεγόταν δημογέροντας.

Η μητέρα του ήταν ευλαβής χριστιανή και αναφέρεται ότι τον είχε τάξει στην Παναγία.

Πρώτα χρόνια

Ο Χρυσόστομος εκδήλωσε νωρίς την επιθυμία του να γίνει κληρικός. Οι γονείς του έγιναν αρωγοί στην επιθυμία του, πουλώντας ακίνητη περιουσία και στέλνοντάς τον οικότροφο στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης, όπου είχε την τύχει να έχει σπουδαίους δασκάλους. Είχε επίσης την τύχη να αναλάβει τα έξοδα των σπουδών του ο Μητροπολίτης Μυτιλήνης και μετέπειτα Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντίνος Βαλιάδης, ο οποίος τον γνώρισε σε μια επίσκεψή του στη Σχολή και εξετίμησε τις επιδόσεις του. Ο Χρυσόστομος αποφοίτησε από τη Σχολή με «άριστα».

Ο Μητροπολίτης Κωνσταντίνος τον χειροτόνησε διάκονο και τον προσέλαβε ως αρχιδιάκονο στη Μητρόπολη Μυτιλήνης και κατόπιν στη Μητρόπολη Εφέσου, όπου μετατέθηκε. Το 1896 ο Χρυσόστομος ασχολήθηκε με το θέμα που δημιούργησαν καθολικοί καλόγεροι της Μονής των Λαζαριστών της Σμύρνης, οι οποίοι, θέλοντας να προσηλυτίσουν Ορθοδόξους της Ιωνίας, αγόρασαν κοντά στην Έφεσο μια τοποθεσία που λεγόταν Καπουλή-Παναγιά και διέδωσαν ότι βρήκαν εκεί τον τάφο της Παναγίας. Ο Χρυσόστομος προέβη σε πλήθος δημοσιευμάτων, τεκμηριωμένων επιστημονικά, τα οποία εξέδωσε και σε βιβλίο. Κατόπιν αυτού, οι Λαζαριστές υποστήριξαν ότι επρόκειτο για σπίτι της Θεοτόκου.

Στις 2 Απριλίου 1897 ο Μητροπολίτης Εφέσου Κωνσταντίνος εκλέχθηκε

Οικουμενικός Πατριάρχης (Πατριάρχης Κωνσταντίνος Ε΄). Στις 18 Μαΐου του ίδιου έτους χειροτόνησε πρεσβύτερο τον Χρυσόστομο και τον χειροθέτησε Μέγα Πρωτοσύγκελο του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Από τη θέση αυτή προήδρευσε μικτής επιτροπής Ορθοδόξων και Αγγλικανών με θέμα την ένωση των δύο Εκκλησιών. Από τη θέση αυτή επίσης καλλιεργεί την ευγλωττία του στο κήρυγμα. Μνημειώδης θεωρείται ο επικήδειός του προς τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας και πρώην Κωνσταντινουπόλεως Σωφρόνιο, πνευματικό πατέρα του Κωνσταντίνου Ε΄, καθώς επίσης και ο λόγος προς τον Εσταυρωμένο, τη Μεγάλη Παρασκευή του 1901. Ιδιαίτερα όμως διακρίθηκε για τη συμβολή του στη ματαίωση των σχεδίων του αρχηγού της Πανσλαβιστικής Παλαιστίνιας Εταιρίας του Παπαδονότσεφ που επεδίωκε να αλλοιώσει τον ελληνικό χαρακτήρα του Αγίου Όρους και να εκσλαβίσει τα Πατριαρχεία Αντιοχείας και Ιεροσολύμων.

Την ίδια ημέρα, Μεγάλη Παρασκευή του 1901, απομακρύνθηκε από το Θρόνο ο Κωνσταντίνος Ε΄ και κατόπιν επανεξελέγη ο δυναμικός Ιωακείμ Γ΄ Μεγαλοπρεπής. Και αυτός όμως εκτίμησε τα προσόντα του Χρυσοστόμου, και έτσι εκλέγεται παμψηφεί, στις 23 Μαΐου 1902 Μητροπολίτης Δράμας. Την ημέρα της εκλογής του, απευθυνόμενος στον Πατριάρχη, είπε τα εξής προφητικά:

Εν όλη τή καρδία και εν όλη τη διανοία θα υπηρετήσω την Εκκλησίαν και το Γένος, και η μίτρα, την οποίαν αι άγιοι χείρες σου εναπέθεσαν επί της κεφαλής μου, εάν πέπρωται να απολέση ποτέ την λαμπηδόνα των λίθων της, θα μεταβληθή εις ακάνθινον στέφανον μάρτυρος ιεράρχου

πράγμα που έγινε 20 χρόνια αργότερα.

Μητροπολίτης Δράμας

Διετέλεσε Μητροπολίτης Δράμας, Φιλίππων και Ζιχνών μέχρι το 1910. Κατά την περίοδο αυτή αντιμετώπισε την τρομοκρατική δράση του βουλγαρικού κομιτάτου καθώς και την τότε ρουμανική προπαγάνδα και ανέπτυξε έξοχη εθνική δράση, συγκρατώντας τους πεπλανημένους, ενθουσιάζοντας τους λιγόψυχους και αναλαμβάνοντας ο ίδιος την διεύθυνση του αγώνα κατά των Βουλγάρων συμμοριτών. Παράλληλα έκτισε μεγαλοπρεπή ναό στη Δράμα, μέγαρο Μητροπόλεως, σχολές αρρένων και θηλέων, νοσοκομείο και γυμναστήριο. Επίσης φρόντισε τότε για την ανέγερση οικιών για τους καπνεργάτες, ιδρύοντας και πολλά φιλανθρωπικά καταστήματα, ορφανοτροφεία, γηροκομεία και άλλα κοινωφελή καθιδρύματα. Η εθνική αυτή δράση του Χρυσοστόμου ανησύχησε την

τουρκική διοίκηση, η οποία και αναφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη, επιτυγχάνοντας την ανάκλησή του από Μητροπολίτη (1907). Μετά όμως την ανακήρυξη του Συντάγματος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας το 1908 ο Μητροπολίτης Δράμας Χρυσόστομος επανήλθε στην έδρα του, αλλά και πάλι με τη δικαιολογία των τουρκικών αρχών ότι η παρουσία του Χρυσοστόμου προκαλεί τη διασάλευση της τάξης, πέτυχαν τη δεύτερη απομάκρυνσή του.

Μητροπολίτης Σμύρνης

Το 1910 ο Χρυσόστομος μετετέθη στη Σμύρνη, ως Μητροπολίτης Σμύρνης.

Εκεί μάλιστα επέδειξε και την αγάπη του για τον αθλητισμό. Ήταν αυτός που εξασφάλισε για τον ιστορικό Πανιώνιο (λίγο μετά την ανάληψη των επισκοπικών καθηκόντων του στην ιωνική πρωτοπολιτεία) χώρο όπου δημιουργήθηκε ένα θαυμάσιο στάδιο και για να συμβεί αυτό ο Χρυσόστομος Σμύρνης αρνήθηκε προσφορά 100.000 χρυσών λιρών (!) για την αγορά του ίδιου χώρου από την Αγγλική Εταιρεία Σιδηροδρόμων (1911). Ακόμη και πρότυπη σχολή κολύμβησης ίδρυσε για μαθητές...

Το γυμναστήριο της Αγίας Φωτεινής Νέας Σμύρνης αφιερώθηκε στο όνομά του...

Στη θέση αυτή, στη Σμύρνη, παρέμεινε ολόκληρη τη δύσκολη περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων, της Μικρασιατικής Εκστρατείας και της Μικρασιατικής Καταστροφής, μη δεχόμενος μάλιστα να αποχωρήσει από την πόλη και να εγκαταλείψει το ποίμνιό του, όταν κατέρρεε το μέτωπο.

Ο μαρτυρικός του θάνατος

Στις 27 Αυγούστου γίνεται η πρώτη εμφάνιση Τούρκων «τσετών» (=ατάκτων) υπό τον Κιορ (=μονόφθαλμος) Μπεχλιβάν στη Σμύρνη. Τρομοκρατία απλώνεται στην πόλη. Τα πλήθη συρρέουν στη Μητρόπολη. Ο Χρυσόστομος, βοηθούμενος από τον αδελφό του Ευγένιο, κάνει ό,τι μπορεί για να βοηθήσει. Τελεί την τελευταία του λειτουργία στην Αγία Φωτεινή. Είναι κάτωχρος από τη νηστεία και την αγρύπνια. Όταν όμως βγαίνει στην Ωραία Πύλη γονατίζει και προσεύχεται σαν ταπεινός λευίτης και εγείρεται ως άγιος. Είναι το τελευταίο κήρυγμά του:

Η Θεία Πρόνοια, δοκιμάζει την πίστιν μας και το θάρρος μας και την υπομονή μας την ώραν αυτήν. Αλλ' ο Θεός δεν εγκαταλείπει τους χριστιανούς. Εις τας τρικυμίας αναφαίνεται ο καλός ναυτικός και εις τας δοκιμασίας ο καλός Χριστιανός. Προσεύχεσθε και θα παρέλθη το ποτήριον τούτο. Θα ίδωμεν πάλιν καλὰς ημέρας και θα ευλογήσωμεν τον Θεόν. Θαρρείτε ως εμπρέπει εις καλούς χριστιανούς.

Λίγες μέρες πριν, στις 21 Αυγούστου, είχε αποστείλει επιστολή στον Βενιζέλο με την οποία εξέφραζε την αγωνία του για τα μελλούμενα, αλλά και την αγανάκτησή του για τα κακώς κείμενα:

Αγαπητέ φίλε και αδελφέ κ. Ελευθέριε Βενιζέλε. Επέστη η μεγάλη στιγμή της μεγάλης εκ μέρους Σας χειρονομίας. Ο Ελληνισμός της Μικράς Ασίας, το Ελληνικόν Κράτος, αλλά και σύμπαν το Ελληνικόν Έθνος καταβαίνει πλέον εις τον Άδην, από του οποίου καμμία πλέον δύναμις δεν θα δυνηθή να το αναβιβάση και το σώση. Της αφαντάστου ταύτης καταστροφής, βεβαίως αίτιοι είναι οι πολιτικοί και προσωπικοί Σας εχθροί, πλην και Υμείς φέρετε μέγιστον της ευθύνης βάρος, δια δύο πράξεις σας. Πρώτον, διότι απεστείλατε εις Μικράν Ασίαν ως Ύπατον Αρμοστήν ένα τούτ' αυτό παράφρονα και εγωιστήν, φλύαρον, απερροφημένον εν τω αυτοθαυμασμώ του και καταφρονούντα και υβρίζοντα και δέροντα και εξορίζοντα και φυλακίζοντα όλα τα υγιή και σώφρονα στοιχεία του τόπου, διότι εν τω φρενοκομείω του βεβαίως δεν είχαν τόπον, και εις το τέλος αποδώσαντα αυτούς τους αγλαούς καρπούς της τελείας του Μικρασιατικού λαού καταστροφής, τους οποίους νυν θερίζομεν. Και δεύτερον, διότι πριν αποπερατώσητε το έργον Σας και θέσητε την κορωνίδα και το επιστέγασμα επί του ανεγερθέντος αφαντάστως ωραίου και μεγαλοπρεπούς δημιουργήματός Σας, της καταθέσεως των θεμελίων της περικλεεστάτης ποτέ Βυζαντινής μας Αυτοκρατορίας, είχατε την ατυχή και ένοχον έμπεισιν να διατάξητε εκλογάς κατ' αυτάς ακριβώς τας παραμονάς της εισόδου σας εις Κωνσταντινούπολιν και της καταλήψεως αυτής υπό του Ελληνικού Στρατού προς εκτέλεσιν των όρων της -οίμοι- δια παντός καταστραφείσης Συνθήκης των Σεβρών

Το απόγευμα της 27ης Αυγούστου του 1922, ενώ ο Τουρκικός Στρατός ήλεγχει πλέον πλήρως την Σμύρνη, ένας Ιταλός καθολικός ιερέας ενημέρωσε τους Γάλλους σχετικά με τον θανάσιμο κίνδυνο που διέτρεχε ο Χρυσόστομος. Πολύ σύντομα μια γαλλική περίπολος, αποτελούμενη από 20 ναύτες, κατέφθασε στην Μητρόπολη, την Αγία Φωτεινή, με σκοπό να φυγαδεύσει τον Χρυσόστομο. Οι Γάλλοι (είχε προηγηθεί και ανάλογη προσπάθεια από τους Άγγλους) ζήτησαν από τον Μητροπολίτη να τους ακολουθήσει είτε στο προξενείο τους είτε στην καθολική εκκλησία της Sacre Coeur (Καρδιά του Ιησού). Εκείνος όμως αρνήθηκε τονίζοντάς τους ότι το καθήκον του υπαγόρευε να παραμείνει με το ποίμνιό του, **«ως καλός ποιμένας»**, όπως χαρακτηριστικά δήλωσε.

Την ίδια μέρα εισήλθε στη Σμύρνη και ο ορκισμένος εχθρός του, ο στρατηγός

Νουρεντίν πασάς. Πρώτη ενέργεια του άλλοτε σφαγέα της Ιωνίας ήταν να εκδώσει προκήρυξη με την οποία καλούσε να παραδοθούν όλοι οι Έλληνες και Αρμένιοι από ηλικίας 18 έως 45 ετών.

Δεύτερη ενέργεια του Νουρεντίν ήταν να ταπεινώσει και να εξοντώσει τον αλύγιστο δεσπότη.

Έτσι, στις 27 Αυγούστου το βράδυ κλήθηκε ο Χρυσόστομος να παρουσιαστεί στον Τούρκο φρούραρχο Νουρεντίν μαζί με δύο δημογέροντες.

Είχε τελειώσει η λειτουργία, όταν ένας υπαστυνόμος τον πληροφόρησε ότι ο φρούραρχος Σαλή Ζεκί βέης τον ζητά στο φρουραρχείο. Γαλήνιος ο Χρυσόστομος αποχαιρετά το πλήθος, και ανεχώρησε με τον «καβάση» (κλητήρα) του, Θωμά Βούλτσιο. Από την κατάθεση του τελευταίου αποσπούμε τις πιο έγκυρες πληροφορίες. Ο φρούραρχος δέχτηκε τον Χρυσόστομο, του προσέφερε βυσσινάδα και του υπαγόρευσε μια διαταγή. Μ' ένα αυτοκίνητο που τους παρεχώρησαν Αμερικανοί αξιωματικοί επέστρεψαν στη Μητρόπολη. Ο Μητροπολίτης αντέγραψε και κοινοποίησε στο λαό τη διαταγή του φρουράρχου: να παραδοθούν τα όπλα και όλοι να μείνουν στα σπίτια τους. Στις οκτώ το βράδυ ήλθε ο ίδιος αστυνόμος με δύο οπλισμένους στρατιώτες. Για τα παρακάτω αφήνουμε να μιλήσει ο Θωμάς Βούλτσιος που έμεινε επί μία 20ετία κοντά στον Χρυσόστομο:

...Ήλθαν να πάρουν το δεσπότη πως τον ζητά ο νομάρχης, δεν είπαν το όνομα, να πάη στο διοικητήριο με τρεις δημογέροντες. Επήραμε τον Τσουρουκτζόγλου και τον Κλιμάνογλου και εμπήκαν οι τρεις και οι αστυνομικοί στο αυτοκίνητο, για μένα δεν είχε θέσι και μούπε ο δεσπότης να περιμένω στη μητρόπολη.

Στας δέκα το βράδυ ένας από τους στρατιώτες, που ήλθαν το απόγευμα, έφερε μία κάρτα του δεσπότη για τον αδελφό του Ευγένιο. Του έγραφε:

«Αγαπητέ αδελφέ, Μας εκράτησαν απόψε εμέ ως πρόεδρον της Μικρασιατικής αμύνης, τους άλλους ως μέλη. Μην ανησυχήτε».

Ο Ευγένιος άρχισε να κλαίη. Το άλλο πρωί, Κυριακή, στας 8 με στέλλει να μάθω για το δεσπότη. Ευρήκα το Ζαδέ της τραπέζης. Πριν μισή ώρα συνάντησε τον υπαστυνόμο που είχε πάει τό δεσπότη. Αυτός του είπε πως το δεσπότη τον χάλασαν, καθώς και τους δύο δημογέροντες.

Έτσι έγιναν. Ως την Τετάρτη που έφυγα δεν μπόρεσα να μάθω τίποτα άλλο.

Μόλις τον είδε ο Νουρεντίν, του είπε:

Εσύ είσαι ο παπάς που βρίζεις τους Τούρκους; Γουρούνι, θα δεις τι τιμωρία σου

ετοιμάζω. Εσύ κι οι Έλληνές σου είστε λαός χαμάληδων και χαμάληδες θα σε δικάσουν.

Σύμφωνα με τον συγγραφέα Μιχ. Ροδά, ο Νουρεντίν, μόλις μπήκε στο γραφείο του ο Χρυσόστομος, έβγαλε έναν ογκώδη φάκελλο που έγραφε «Φάκελος Χρυσοστόμου». Τον άνοιξε κι έδειξε όλα τα αποκόμματα έφημερίδων που περιείχαν λόγους του Χρυσοστόμου και τον ερώτησε:

-Είναι δικοί σου οι λόγοι αυτοί;

-Ναι, απάντησε ο Δεσπότης, με αξιοπρέπεια ανθρώπου, που εγνώριζε τι εσήμαιναν τα ερωτήματα του Τούρκου στρατηγού.

Ακολούθως ο Ροδάς γράφει ότι ο Νουρεντίν **«διέταξε να τον πάρουν και να τον προσφέρουν στον λαό, για να κορέσει την εκδίκησή του»**.

Έτσι κι έγινε.

Σε φυλλάδιο που τύπωσε το 1925 (τρία χρόνια μετά την καταστροφή) ο πολεμικός ανταποκριτής Κώστας Μισαηλίδης και το οποίο αναφέρεται στις τελευταίες ημέρες της Σμύρνης, δίνει για το μαρτύριο του Χρυσοστόμου συγκλονιστικές πληροφορίες. Γράφει:

«Λίγο πριν το μεσημέρι της Κυριακής, έβγαλαν το Μητροπολίτη από το φρουραρχείο.

- Να οι δικαστές σου και οι τζελάτηδες σου (δήμιοι), του είπε ο φρούραρχος συνταγματάρχης Σαλήχ Ζακήμ Εφέντης.

Και τον παρέδωσε στον μαινόμενον όχλο (1500 Τούρκοι) που αποβραδύς ξημερώθηκε εκεί -βαλμένος, από τον Νουρεδίν- να τον προσμένη».

Ο Νουρεντίν απευθύνθηκε στο πλήθος, λέγοντάς τους:

Αν καλό σας έκανε τούτος να του το ανταποδώσετε. Αν κακό σας έκανε, κάντε του και εσείς κακό! Εγώ σας παραδίδω τον χιρσίζ ντομούζ (κλεφτογούρουνο)

Σε μια από τις αίθουσες του δικαστηρίου, είχαν συγκεντρωθεί άνθρωποι του υποκόσμου, χαμάληδες και τουρκικά κακοποιά στοιχεία προκειμένου να τον δικάσουν. Μόλις εμφανίστηκε αγέρωχος ο Ιεράρχης, αυτοί άρχισαν να τον προπηλακίζουν, να του τραβούν τα γένια και τα ράσα και να τον φτύνουν. Ενστικτωδώς οι Σμυρνιοί δημογέροντες προσπάθησαν να προστατεύσουν τον Ιεράρχη τους, αλλά οι Τούρκοι τους έδεσαν προκειμένου να δουν το μαρτύριο και τον εξευτελισμό του θρησκευτικού τους ηγέτη.

Το λαϊκό δικαστήριο των εγκληματιών έβγαλε την απόφαση που ήταν: **«Να**

σταυρωθεί... Να σταυρωθεί όπως ο Χριστός τους».

Ο Νουρεντίν διέταξε τον έφεδρο Λοχαγό του τουρκικού στρατού Ρουστέν Μπέη Βάσιτς να εκτελέσει την απόφαση του λαϊκού δικαστηρίου. Ο Βάσιτς κατεβαίνοντας τα σκαλιά του Διοικητηρίου μαζί με τους τρεις μελλοθανάτους, τον Χρυσόστομο και τους δημογέροντες, δεν προλαβαίνει να βγει στο προαύλιο γιατί ξεπροβάλλει φρενιασμένος ο Νουρεντίν στο κεφαλόσκαλο και τραβώντας το περιστροφό του πυροβολεί τον Χρυσόστομο. Ήταν τέτοια η λύσσα του που το χέρι του έτρεμε από την οργή και αντί να πλήξει τον Χρυσόστομο τραυμάτισε θανάσιμα τον δημογέροντα Κλιμάνογλου.

Με τον πυροβολισμό και την έξοδο του Χρυσόστομου στο προαύλιο το πλήθος ορμά.

Ο Τουρκικός όχλος, τελώντας σε έξαλλη κατάσταση, παρέλαβε τον Χρυσόστομο. Επιτέθηκε εναντίον του κτυπώντας τον με γροθιές, λοστούς και ξύλα και τον οδήγησαν σε ένα κουρείο, όπου τον ανάγκασαν να φορέσει μια λευκή μπλούζα. Στην συνέχεια, του ξερίζωσαν τη γενειάδα και τον έσυραν στην τουρκική συνοικία, προπηλακίζοντας και πτόνοντάς τον. Εκεί του επεφύλαξαν έναν αργό και βασανιστικό θάνατο: τον μαχαίρωσαν σε πολλά σημεία του σώματος του, εξόρυξαν τους οφθαλμούς του και του έκοψαν τα αυτιά και την μύτη.

Ο Χρυσόστομος αιμόφυρτος, σιωπηρός, περήφανος, χωρίς να ικετεύει και να λυγίζει στον εχθρό, σέρνεται από το πλήθος και αφού σε όλη τη διάρκεια των μαρτυριών του έλεγε **«Κύριε, ελέησόν με»**, αφήνει την τελευταία του πνοή αναφωνώντας: **«Θεέ μου!»**.

Ένας Τουρκοκρητικός που συμμετείχε στον όχλο, μην αντέχοντας να βλέπει τους εξευτελισμούς και τα βασανιστήρια στα οποία υποβλήθηκε ο Χρυσόστομος, τον πυροβόλησε για να δώσει τέλος στο μαρτύριό του.

Την αυθεντική μαρτυρία του Τουρκοκρητικού μεταφέρει ο διαπρεπής ακαδημαϊκός Γ. Μυλωνάς:

Κατά τις τελευταίες ημέρες του Σεπτεμβρίου 1922 μια ομάδα φοιτητών του International College της Σμύρνης και εγώ βρεθήκαμε φυλακισμένοι σε απαίσιο υπόγειο, σ' ένα από τα μπουντρούμια του Διοικητηρίου της Σμύρνης. Σ' αυτό ήταν ασφυκτικά στριμωγμένοι Έλληνες Χριστιανοί αιχμάλωτοι, μάλλον άνθρωποι προωρισμένοι για θάνατο. Τις βραδυνές ώρες φύλακες μ' επικεφαλής Τουρκοκρήτα παρελάμβανον θύματα που ετυφεκίζοντο.

Στις 5 το απόγευμα της τελευταίας ημέρας του θλιβερού Σεπτεμβρίου, ο Τουρκοκρής εκείνος με διέταξε να τον ακολουθήσω στην αυλή.

- «Είσαι δάσκαλος;» με ρωτά.
- «Αυτήν την τιμή είχα», του απαντώ.
- «Και οι άλλοι που ήσαν μαζί σου είναι φοιτητές;»
- «Ναί», του λέγω.
- «Γρήγορα μάζεψέ τους και φέρε τους εδώ».

«Ελάτε μαζί μου έξω», λέγω στους συντρόφους μου. «Φαίνεται ότι ήρθε η ώρα μας. Εμπρός με θάρρος».

Ποια ήταν η έκπληξή μας όταν ακούσαμε τον Τουρκο-Κρητικό να λέει: «Δεν θα σας σκοτώσω, θα σας σώσω. Απόψε θα θανατωθούν όλοι όσοι είναι στο μπουντρούμι, γιατί έφεραν και άλλους που δεν έχουμε χώρο να τους στοιβάξουμε. Θα σας σώσω σήμερα, γιατί ελπίζω αυτό να με βοηθήσει νά λησμονήσω μια τρομερή σκηνή που αντίκρυσαν τα μάτια μου, σκηνή στην οποία έλαβα μέρος».

Και συνέχισε: «Παρακολούθησα το χάλασμα του Δεσπότη σας. Ήμουν μ' εκείνους που τον τύφλωσαν, που του 'βγάζαν τα μάτια και αιμόφυρτο, τον έσυραν από τα γένεια και τα μαλλιά στα σοκάκια του Τουρκομαχαλά, τον ξυλοκοπούσαν, τον έβριζαν και τον πετσόκοβαν. Βαθειά εντύπωση μου έκανε και αξέχαστος παραμένει η στάση του. Στα μαρτύρια που τον υπέβαλαν δεν απήντα με φωνές, με παρακλήσεις, με κατάρες.

Το πρόσωπό του το κατάχλωμο, το σκεπασμένο με το αίμα των ματιών του, το πρόσωπό του είχε εστραμμένο προς τον Ουρανό και διαρκώς κάτι ψιθύριζε που δεν ηκούετο πέρα από την περιοχή του. Ξέρεις εσύ, δάσκαλε, τι έλεγε;»

- «Ναι ξέρω» του απήντησα. «Έλεγε: Πάτερ Άγιε, άφες αυτοίς, ου γάρ οίδασι τί ποιούσι».

- «Δεν σε καταλαβαίνω, δάσκαλε, μα δεν πειράζει. Από καιρού σε καιρό, όταν μπορούσε, ύψωνε κάπως το δεξί του χέρι και ευλογούσε τους διώκτες του. Κάποιος πατριώτης μου αναγνωρίζει την χειρονομία της ευλογίας, μανιάζει, μανιάζει και με το τρομερό μαχαίρι του κόβει και τα δυό χέρια του Δεσπότη. Εκείνος σωριάστηκε στη ματωμένη γη με στεναγμό που φαινόταν ότι ήταν μάλλον στεναγμός ανακουφίσεως παρά πόνου. Τόσο τον λυπήθηκα τότε που με δύο σφαίρες στο κεφάλι τον αποτελείωσα. Αυτή είναι η ιστορία μου. Τώρα που σας την είπα ελπίζω πως θα ησυχάσω. Γι' αυτό σας χάρισα τη ζωή».

«Και πού τον έθαψαν;» ρώτησαμε αγωνία.

«Κανείς δεν ξέρει πού έριξαν το κομματιασμένο του κορμί»

Ο ίδιος Τουρκοκρατικός πολύ αργότερα επανέλαβε την περιγραφή αυτή, σε Έλληνα Ιεράρχη που είχε επισκεφθεί την Σμύρνη.

Ο Βάσιτς έπρεπε όμως να εκτελέσει την διαταγή που πήρε. Έτσι λοιπόν κρέμασε το άψυχο σώμα, ένα κουφάρι κυριολεκτικά από καταξεσκισμένες σάρκες, στην περιοχή του Τρικιλίκ, κοντά στον σιδηροδρομικό σταθμό της Σμύρνης.

Τραγικό υπήρξε και το τέλος των δυο δημογερόντων που τον συνόδευαν. Ο Γεώργιος Κλιμάνογλου απαγχονίσθηκε. Τον Νικόλαο Τσουρούκτσογλου, αφού τον έδεσαν από τα πόδια σε ένα αυτοκίνητο, τον περιέφεραν στο κέντρο της Σμύρνης, ενώ το κεφάλι του συρόταν στα λιθόστρωτα καλντερίμια.

Στο μαρτύριο του μητροπολίτη παρευρέθηκαν και οι 20 Γάλλοι ναύτες, την αντίδραση των οποίων περιέγραψε ο Γάλλος συγγραφέας Ρενέ Πουώ:

Η γαλλική περίπολος παρακολουθούσε... Οι Γάλλοι ναύτες «είχαν βγει από τα ρούχα τους». Χωρίς υπερβολή, έτρεμαν από αγανάκτηση και αποφάσισαν να επέμβουν. Ο επικεφαλής αξιωματικός τους, όμως, ακολουθώντας τις διαταγές που είχε, με το περίστροφο στο χέρι, τους εμπόδισε να κάνουν οποιαδήποτε κίνηση.... Δεν ξαναείδαμε τον Χρυσόστομο, που τον αποτελείωσαν σε μικρή απόσταση.

Σύμφωνα πάλι και με τον Κώστα Μισαηλίδη:

.....Κι αρχινά το μαρτύριο.

Ο δρόμος απ' την Πλατεία του Διοικητηρίου ως την πλατεία του Ικί Τσεσμέ - Τούρκικη συνοικία της Σμύρνης- αγρίεψε από το μαρτύριο του καινούργιου αυτού Εθνομάρτυρα.

Του έβγαλαν με ξιφολόγχη τα μάτια, του έκοψαν τ' αυτιά και τη γλώσσα. Τον έσυραν από τα γένεια και τα μαλλιά. Γύρω απ' το σώμα του έστησεν η απάνθρωπη, η αφάνταστα βάρβαρη τουρκική μανία τον πιο φρικτό χορό. Δεν άφησαν τίποτε το σκληρό και το εξευτελιστικό που να μην το κάμουν στο αφανισμένο και μισοσκοτωμένο κορμί του Χρυσοστόμου.

Κι εσύρθηκεν έτσι, ως τους Ικί-Τσεσμέ, ο γέρων Μητροπολίτης Σμύρνης, κατακομματιασμένος. Από το κορμί του, εκεί, το μεθυσμένο από κτηνωδία πλήθος πήρε ένα κομμάτι της σάρκας του Χρυσοστόμου για φυλακτό ματωμένο. Το κεφάλι του με βγαλμένα τα μάτια, κομμένα τ' αυτιά και τη γλώσσα, με τα

γένεια ξεριζωμένα και μαύρο από το ξύλο, αιματοστάλαχτο το έμπηξαν στην πατερίτσα του και η πομπή μαινόμενη από βλαστήμιες και σαρκασμό, το περιέφερε στους Τουρκομαχαλάδες.

Την ίδια ώρα ο Τσουρουκτσόγλου και ο Κλιμάνογλου μαρτυρούσαν, δεμένοι από τα πόδια, πίσω από ένα αυτοκίνητο που ακολουθούσε τον όχλο που τυραννούσε τον Μητροπολίτη.

Ο Ρενέ Πουό γράφει χαρακτηριστικά για το μαρτύριο του Χρυσόστομου:

Τον έσυραν από το Διοικητήριο έως την τουρκικήν αγοράν και στις συνοικίες των δύο Τσεσμέδων κι από εκεί τον έφεραν αιμόφυρτο στη πλατεία Τρικιρλίκ. ΤΑ ΡΑΣΑ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΕΝΑ, ΤΑ ΓΕΝΙΑ ΞΕΡΙΖΩΜΕΝΑ, ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΒΓΑΛΜΕΝΑ. Η ΔΕΣΠΟΤΙΚΗ ΡΑΒΔΟΣ ΤΟΥ, ΛΑΦΥΡΟ ΤΟΥ ΟΧΛΟΥ. ΟΤΙ ΑΠΕΜΕΙΝΕ ΑΠΟ ΤΟ ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΤΟ ΚΡΕΜΑΣΑΝ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ.

Σύμφωνα και με τον Αμερικανό πρόξενο στη Σμύρνη, Τζώρτζ Χόρτον («Η Μάστιγα της Ασίας», σ. 93-94):

Όπως λέγουν, (ο Νουρεντίν) είχε υιοθετήσει τη μεσαιωνική ιδέα να παραδώση τον Μητροπολίτη στον φανατικό όχλο, για να τον κάνει ό,τι ήθελε. Δεν υπάρχουν επαρκείς αποδείξεις της ορθότητος αυτής της διαπιστώσεως, είναι όμως βέβαιο, ότι ο Μητροπολίτης θανατώθηκε απ' τον όχλο. Εβαιοπράγησαν επάνω του, του ξερρίζωσαν την γενειάδα του, τον εχτύπησαν με ρόπαλα και με μαχαιριές, ωσότου πέθανε, και ύστερα τον έσυραν σβαρνίζοντάς τον επάνω στους δρόμους. Το μοναδικό του φταίξιμο ήταν ότι ήταν ένας Έλληνας με μεγάλο πατριωτισμό και ευγλωττία που επιθυμούσε την πρόοδο της φυλής του και εργαζόταν για το σκοπό αυτό.

Σε άλλο σημείο, αναφέρει χαρακτηριστικά:

Οι σφαγές του ελληνικού πληθυσμού από τους Τούρκους με έκαναν να λέω ότι ντρέπομαι που ανήκω στην ανθρώπινη φυλή.

Και όλα αυτά υπό την ανοχή και την αδιοφορία των ξένων δυνάμεων, που παρακολουθούσαν αμέτοχοι της σφαγής. Μαζί με αυτόν, βρήκε εξίσου τραγικό θάνατο μεγάλος αριθμός επωνύμων Ελλήνων της Σμύρνης, εκπροσώπων της

ελληνικής κοινότητας, δασκάλων, κληρικών και δημογερόντων, οι οποίοι αρνήθηκαν τη φυγή και έπεσαν μαζί με τον ανυπεράσπιστο άμαχο πληθυσμό.

Μαζί με τον Χρυσόστομο, εξοντώθηκαν απ' τους Τούρκους, τριακόσιοι σαράντα εφτά (347) ιερείς της επαρχίας Σμύρνης επί συνόλου 459, όπως ο μητροπολίτης Μοσχονησίων Αμβρόσιος που επεταλώθη, ο Κυδωνιών Γρηγόριος που θάφτηκε ζωντανός και ο Ικονίου Ζήλων που εσφάγη. Από τις 46 Εκκλησίες της Σμύρνης διασώθηκαν μόλις 3.

Κανείς δεν κατόρθωσε να πληροφορηθεί τι απέγινε -ότι απέμεινε από το κατακρεουργημένο σώμα του Χρυσοστόμου. Φημολογείται, ωστόσο ότι κατέστη δυνατό να ενταφιαστεί στο γήπεδο του Απόλλωνα, ενώ σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή, ετάφη δίπλα σε ένα ποτάμι.

Το 1992, η Διαρκής Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδας ανακήρυξε τον Χρυσόστομο Άγιο, ύστερα από πρωτοβουλίες που αναλήφθηκαν από την «Ένωση Σμυρναίων» της Αθήνας. Η μνήμη του εορτάζεται και τιμάται από την Ορθοδοξία στις 27 Αυγούστου.

[...] Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Αρμένιος επίσκοπος, Γεβόντ Τουριάν, ζήτησε αρχικά άσυλο σε ένα καθολικό εκκλησιαστικό ίδρυμα. Τελικά κατόρθωσε να μεταβεί στις Η.Π.Α. Εκεί όμως εκτελέστηκε από Αρμένιους αγωνιστές, ακριβώς γιατί εγκατέλειπε το ποίμνιό του, αποφεύγοντας να θυσιαστεί μαζί του όπως έπραξε ο Χρυσόστομος.

Πηγές

el.wikipedia.org | aegean.gr | tovima.gr | clubs.pathfinder.gr/patrides | clubs.pathfinder.gr/xristianos | tsarouxis.blogspot.com | iansta.blogspot.com | clubs.pathfinder.gr/eikosidyo